

Samen tuinieren

Heroriëntatie Bond van volkstuinders
discussienotitie

Amsterdam, 16 november 2021
211116

1 Aanleiding

Het volkstuinieren heeft in de circa 100-jarige geschiedenis van de Bond van Volkstuinders (hierna: de Bond) verschillende accenten gekend: van aanvullende voedselvoorziening ten tijde van armoede en oorlog, tot vrijetijdsbesteding en 'buiten zijn'. Maar in elke fase van zijn geschiedenis was er een relatie met het wonen in de stad/gemeenten en met maatschappelijke issues. En ook in iedere fase bleek er behoefte te zijn aan volkstuinten, in bepaalde perioden meer dan in andere, maar wachtlijsten zijn er altijd geweest.

Echter, in de afgelopen periode zijn er ontwikkelingen, die aanleiding geven voor een heroriëntatie. Dat is de aanleiding voor deze notitie.

We zien dat de behoefte en de invulling van de volkstuinten veranderen: we zien langer wordende wachtlijsten; (aspirant) tuinders zijn -net als de bevolking- meer divers, komen uit alle lagen/groepen van de bevolking; de invulling verandert niet alleen door een behoefte aan meer vormen van tuinieren (natuurlijk tuinieren, nutstuinten, meervoudig gebruik van tuinen), maar ook door de noodzaak om tuinieren meer zichtbaar te zijn en hoogwaardig onderhoud te blijven plegen aan de publieke delen van de parken.

Maar onder dat vrolijke oppervlak sluimert ook onvrede. Tijdens de werkbeurten, als bewoners gezamenlijk de algemene ruimte op het park onderhouden en samen onkruid wieden op zaterdagochtend, duurt het vaak niet lang voordat iemand het te berde brengt. Het is hier niet meer zoals vroeger, de sfeer is anders, de saamhorigheid is weg. Wat is er aan de hand op het tuinpark?

Deels lijkt het een verlangen naar de tijd van touwtjes uit de brievenbus, in dit geval de tijd van de openstaande tuinhokjes. Veel hedendaagse tuinders schermen hun perceel af met een rij hoge, wintergroene struiken, waardoor sommige huisjes vanaf het pad nog nauwelijks zichtbaar zijn. Vroeger had je dat niet, vertelt een van de 'oude' bewoners: bomen waren not done, en de tuinen hadden alleen een laag buxushaagje langs het pad. Daardoor knoopte iedereen gemakkelijk praatjes aan met iedereen.

Anouk Kootstra, Volkskrant 6 november 2021

Daarnaast: het wordt moeilijker leden te motiveren om bijdrage te leveren aan zaken als het beheer, onderhoud en verenigingsleven. Tegelijkertijd moet een meer eigentijdse invulling worden gegeven aan het 'samen tuinieren': het komt dan niet alleen neer op het verplicht vervullen van werkbeurten, maar natuurlijk ook op het gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het onderhoud, de organisatie van dit onderhoud en op het bestuurlijke stelsel van volkstuinten en van de Bond

De Bond wil, analoog aan de veranderende behoefte aan en invulling van de aard van volkstuinten, zijn visie en strategie periodiek herijken. 2021/2022 is, met de politiek-maatschappelijke herpositionering van de volkstuintuinen in de gemeente Amsterdam, hiervoor een natuurlijk moment.

Deze heroriëntatie is hiermee een nadere invulling van het beleidsplan 'spijkers met koppen' uit 2019, van de notitie 'een beter alternatief', die alle Amsterdamse tuinparks in 2021 aan de gemeente Amsterdam hebben overhandigd alsmede van de met de gemeente Amsterdam overeengekomen 'gezamenlijke uitgangspunten voor de verdere ontwikkeling volkstuintuinen in de gemeente Amsterdam (d.d. 6 mei 2021)'.

De grootste uitdaging voor de Bond en haar tuinparken is nu om de noodzakelijke en afgesproken veranderingen op een zodanige wijze te faciliteren en te begeleiden dat de tuinparken hun sfeer en eigenheid behouden en tegelijk een lonkend perspectief voor hun eigen toekomst zien en vormgeven. En daarnaast: dat de leden/tuinders gemotiveerd zijn en blijven om hun krachten te verbinden aan de toekomst van hun eigen park en dat hun bijdrage aan de tuinparken zinvol, bevredigend en vooral leuk is. Een tuinder (tevens lid van de volkstuinten) op een tuinpark is dat omdat hij wil tuinieren, anders was hij wel lid geworden van een korfbalvereniging. Ook zullen de tuinparken met ondersteuning van de Bond ervoor moeten zorgen dat de verdere ontwikkeling naar publieke toegankelijkheid van de parken in evenwicht gebeurt met het beroep dat op de tuinders wordt gedaan. De Bond zal hier een uitwerking aan moeten geven, in overleg met de gemeente Amsterdam.

Vooraf in de grote steden zijn er nog maar weinig plekken waar mensen met verschillende achtergronden en uit verschillende klassen samenkomen, samenwerken en samenleven. Het tuinpark is één van die zeldzame plaatsen. In de supermarkt, school, sportclub en horeca kom je vooral mensen tegen die op je lijken, alleen al doordat de wijken zo gesegregeerd zijn. Maar hier woont iedereen door elkaar.

Anouk Kootstra, Volkskrant 6 november 2021

2. Missie: samen tuinieren

De Bond van Volkstuinders is de centrale organisatie van 29 tuinparken in (en rond) Amsterdam. De tuinparken en de Bond willen met inzet van de ca. 5000 leden en ca. 4000 aspiranten bevorderen dat er veel, mooie, zeer biodiverse, aantrekkelijke en goed onderhouden groengebieden in Amsterdam (en omgeving) voor iedereen te genieten zijn, en dat (samen) tuinieren als gezonde en verbindende vrijetijdsbesteding beschikbaar is en blijft voor de vele, vaak krap behuisde stadsbewoners.

Naast het tuinieren gaat het er om aan de afspraken over het grotere, gewenste bereik van de volkstuintuinen gestalte te geven. Ook dit mooie gedeelte zal moeten worden gerealiseerd door de leden van de tuinparken! Maar volkstuintuinen kennen geen verdienmodel. Sterker nog: de leden verrichten – mede op basis van een relatief lage verenigingsbijdrage- niet alleen alle arbeid onbetaald, maar leveren daarnaast ook al het kapitaal dat wordt gebruikt om de parken in te richten en te onderhouden. De bomen, de planten, de paden, de gebouwen, de kassen, de speeltuintjes, de vijvers en de velden.... De tractoren, de karren, de machines, het materieel, het meubilair, de computers.... Allemaal opgebracht door de vrijwilligers.

Iedereen, ook de gemeenten, zal snappen dat een dergelijke organisatie niet ook nog eens kan worden belast met extra externe doelen en opgaven.

Doel is om de *bijdrage* van de leden zo efficiënt en effectief in te zetten: onderhouden, plannen, deskundigheid ontwikkelen en inzetten, besturen etc.

Samen

Samen is de kracht van het volkstuintuinen: leden pakken inrichting en beheer van de parken gezamenlijk op. De afzonderlijke volkstuinten van de leden passen hierin; ze worden gebruikt door de tuinders, die van hun hobby genieten, maar ze zijn ook zichtbaar voor de andere leden en voor de bezoekers. Een volkstuintuinpark is dus niet een optelsom van afzonderlijke tuinkavels met een rand van publiek toegankelijke delen, maar is een samenstel van verschillende percelen die de leden

gezamenlijk onderhouden. Hiervoor betalen die leden een relatief lage gebruiksvergoeding; en, worden ze geacht bijdragen te leveren aan onderhoud en organisatie. In deze zin zijn de volkstuinten dus geen 'vrijwilligers' organisaties, maar organisaties waar het uitgangspunt is dat leden inzet leveren op alle fronten van beheer en bestuur.

Naast het huren van een eigen volkstuin, onderhouden de tuinders ook gezamenlijk de algemene delen van hun volkstuinparken. Deze algemene delen beslaan globaal de helft van de oppervlakte van een volkstuinpark, waarmee deze parken voor alle Amsterdammers een heel prettig alternatief vormen voor een stadspark. Op een volkstuinpark is het vaak stiller, het onderhouden groen is vaak mooier en diverser, er vallen (vaak lange) wandelingen te maken waarbij er veel valt te zien. Met de gemeente Amsterdam zijn in 2021 afspraken gemaakt om de publieke toegankelijkheid van de volkstuinparken daadwerkelijk te vergroten en het verblijf voor bezoekers aantrekkelijker en interessanter te maken. Dat betekent dat ieder park de komende jaren een plan van aanpak maakt hoe de publieke toegankelijkheid daadwerkelijk wordt vormgegeven. Op basis van een aantal uitgangspunten en een groot aantal variabele keuzemogelijkheden zal dit gaan leiden tot een grote diversiteit aan parken voor Amsterdammers om te wandelen en te verpozen, om te picknicken of deel te nemen aan een activiteit.

Voorstellen

De Bond en haar afdelingen/volkstuinten willen dit *samen* in hoofdlijnen als volgt invullen:

- Van leden wordt verwacht dat zij actief deelnemen aan de instandhouding van de tuinparken. Dat betekent regelmatig aanwezig zijn op je tuin en die onderhouden, betrokken zijn bij het verenigingsleven en naar vermogen (capaciteit) meedoen aan het onderhoud van de tuinparken en aan de beheersorganisatie (afdelingen en bond);
- Benadrukt wordt dat privétuinen en opstallen worden uitgegeven in de vorm van een gebruiksrecht waar, naast de contributiepenningen, een actieve deelname aan het 'samen tuinieren' tegenover staat.;
- Ieder jaar worden met de leden afspraken gemaakt over hoe zij meedoen; bijvoorbeeld aan de hand van een meerjarige takenlijst; voor tuinders boven de 70 jaar of met een fysieke beperking komt een apart regime;
- Er komt een systeem van herinneringen en waarschuwingen voor het geval dat afspraken niet worden nagekomen. In het uiterste geval volgt ontzetting van het lidmaatschap en daarmee van het gebruiksrecht van de tuin.
- De aspiranten zullen meer bij de volkstuinten worden betrokken, bijv. door meer nutstuinten ter beschikking te stellen en door betrokkenheid bij evenementen en cursussen. De mogelijkheid om voorrang te krijgen bij het verkrijgen van een tuin door belangrijke en intensieve taken op het tuinpark uit te voeren (wat nu al regelmatig voorkomt), wordt in een voor alle parken geldende systematiek uitgewerkt en in de regelgeving opgenomen.

Tuinieren

Het verblijven 'in het groen' komt tegemoet aan en voorziet in belangrijke behoeften, hetgeen inmiddels ook door onderzoek is aangetoond. De tijd die je doorbrengt met het graven in de grond, bezig zijn met plantjes en groen; tuinieren heeft diverse gezondheidsvoordelen voor je lichaam en geest. Volkstuinten hebben bij een juiste inrichting en opzet bovendien een grote ecologisch waarde. Ze leveren in potentie een grote bijdrage aan de kwaliteit van natuur in de steeds verdichtende stad of stadsrandzone. De tuinparken werken op natuurlijke basis: dit betekent tuinieren met gebruik van elementen die ook in de natuur voorkomen, zoveel mogelijk in overeenstemming met het Keurmerk

Natuurlijk Tuinieren en een nog op te stellen 'natuurlijke' visie van de Bond. Tuinparken verkrijgen (voor zover al niet is gebeurd) het keurmerk 'natuurlijk tuinieren'. Anno 2021 staat alles wat te maken heeft met 'biologisch', met 'natuurlijk' steeds meer centraal. Zowel macro (discussie over de toekomst van de planeet, klimaatverandering, industriële veehouderijen), als zeer lokaal (groennorm bij projectontwikkeling, populariteit van de stadsparken, tegels lichten t.b.v. meer groen in het straatbeeld). Deze maatschappelijke tendens heeft geleid tot een verhevigde belangstelling voor volkstuinen. De inzet van de tuinders/leden bij de organisatie is hierbij cruciaal.

Voorstellen

De Bond en haar afdelingen/volkstuinen willen dit *tuinieren* in hoofdlijnen als volgt invullen:

- Tuinieren is basis, het grondbeginsel. Tuinieren is een werkwoord. Tuinieren is ontspanning.
- De tuinparken spannen zich in het keurmerk 'natuurlijk tuinieren' met een zo hoog mogelijke score te verkrijgen en te behouden;
- De tuinparken functioneren als broedplaatsen voor natuurlijk en biodivers beheer en inrichting.

Meer volkstuinen

In Amsterdam en andere gemeenten in de regio zijn velen zeer krap zijn behuist en weinigen beschikken over privé groen (tuin, terras) bij de woning. Het kunnen beschikken over een volkstuintje is voor velen een prima alternatief, en wordt vaak verkozen boven verhuizen naar buiten de stad. De verhevigde belangstelling voor volkstuinen leidt al jaren tot een toenemende wachtlijst, die in het coronajaar 2020 zelfs is geëxplodeerd.

Voorstellen

De Bond en haar afdelingen/volkstuinen willen dit *meer volkstuinen* in hoofdlijnen als volgt invullen:

- De Bond wil onverkort doorgaan met het mogelijk maken dat stedelingen een volkstuin kunnen huren. Daartoe ziet de Bond het liefst dat het aantal volkstuinparken wordt uitgebreid, in en rond Amsterdam.
- De Bond en haar tuinparken zinnen op mogelijkheden om het aantal tuinen op de parken uit te breiden, door omzetting van algemeen groen naar privé beheerd groen in allerlei soorten en maten, door het splitsen van tuinen, door het mogelijk maken van deeltuinen, enz. Wij willen hiermee de uniformiteit van onze huidige standaarden loslaten en tegemoet komen aan de wens van meer stedelingen om een eigen stukje groen te gebruiken en te beheren in onze parken.
- De Bond en haar tuinparken geven in dit kader ook uitdrukkelijk gestalte aan een betere toegankelijkheid van de parken voor bezoekers, die geen tuin hebben. Die betere toegankelijkheid heeft niet alleen betrekking op het wandelen, maar ook op het mede gebruik van voorzieningen (spelen, picknicken, horeca, cursussen etc.).

2 Organisatie

De rol van de tuinparken/afdelingen

De échte uitdaging is dus lokaal: op de tuinparken zelf. En, zoals overal in organisaties, zie je ook bij ons tuinparken die al ontzettend ver zijn, die barsten van de ideeën voor de toekomst, die al hun 'stippen' al hebben, en die niet kunnen wachten met het maken van weer nieuwe plannen. Maar er zijn grote verschillen.

In algemene zin ziet de Bond zijn afdelingen (de tuinparken) als autonoom functionerende eenheden. Het uitgangspunt is: decentraal wat kan, centraal wat moet (of efficiënt, slim of handig is). Sinds het

aantreden van het nieuwe bestuur begin 2021 is de autonomie van de tuinparken, meer dan voorheen, het credo geweest. Het uitgangspunt hierbij is dat tuinparken uitstekend in staat zijn hun eigen belangen te behartigen en hun eigen bedrijfsvoering te doen.

De afdelingen zullen als autonome eenheden – binnen door de rechtspersoon (lees: door de Bondsvergadering) vastgestelde kaders - zelfstandig functioneren, maar daarbij wel moeten voldoen aan een bepaalde mate van professionaliteit en van efficiency en effectiviteit. Een en ander kan worden bereikt door eisen te stellen aan begroting, activiteitenplannen, jaarrekeningen, spelregels voor good governance.

Daarnaast kunnen afdelingen meer samenwerking zoeken, zeker als ze dicht bij elkaar liggen. Die samenwerking kan bestaan uit het gezamenlijk exploiteren van verenigingsgebouwen, opslag/verkoop van materiaal en het organiseren van gezamenlijke activiteiten. Dat betekent wat voor de besturen (hun competenties en vaardigheden), maar ook voor de Bond.

De Bond zal ervoor moeten zorgen dat het functioneren van de tuinparken soepel kan verlopen: dat alle kennis en instrumenten die daarvoor nodig zijn beschikbaar zijn, dat de kaders helder en eenduidig zijn, dat de verwachtingen duidelijk gecommuniceerd zijn. Dat betekent dat alle formele instrumenten onder de loep moeten worden genomen op hun duidelijkheid, hun gebruiksvriendelijkheid en op hun uniformiteit. En dat in overleg met de afdelingsbesturen keuzes gemaakt worden: welke diensten wel/niet door de bond en het bondsbureau geleverd worden.

De tuinparken en de Bond zullen in werkgroep- en commissieverband de komende twee jaar werken aan de verbetering en uniformering van het instrumentarium (bijv. begroting, jaarrekening, jaarverslag, meerjarenonderhoudsbegroting, bomenplannen, oeverplannen, baggerplannen, enz.). In het verlengde van de verbeteringen die aldus vanuit de inhoud tot stand komen, zullen ook de reglementen en statuten (kunnen) worden aangepast. Mochten deze discussies ertoe leiden dat ook de organisatie van de Bond van Volkstuinders (één vereniging als rechtspersoon met daaronder autonoom functionerende afdelingen) wordt geproblematiseerd, dan is ook daar wijziging mogelijk. Er zijn vele mogelijkheden om de gewenste verhoudingen tussen de tuinparken en hun centrale entiteiten formeel in te richten. Dit kan gebeuren na de inhoudelijke discussie, over deze notitie. Bij al deze verbeteringen in werkgroepverband zijn de tuinparken in the lead waar het gaat om de inhoudelijke discussie, en zorgt de Bond voor een ordentelijk proces en voor het opleveren van een resultaat.

Voorstellen

De Bond en haar afdelingen/volkstuinen willen *de rol van de tuinparken* verder als volgt versterken:

- Vastleggen van de hoofdstructuur van de relatie tussen afdelingen en Bond: decentraal wat kan, centraal wat moet (of efficiënt, slim of handig is).
- Versterken van de betrokkenheid van leden/tuinders bij de parken (zie ook paragraaf over 'samen)
- Beter vastleggen van eisen aan begroting, activiteiten plannen, jaarrekeningen, spelregels voor good governance van de afdelingen.
- Bevorderen van samenwerking tussen tuinparken zodat efficiency en effectiviteit worden verstrekt.

De rol van de Bond

Het Bondsbestuur kan zorgen voor beleidsmatige eenheid en eenduidigheid, voor coördinatie tussen de parken, en voor advies en ondersteuning van de parken indien daaraan behoefte is alsmede voor

toezicht om te waarborgen dat aan normen van ‘good governance’ wordt voldaan. Hierbij al dan niet geholpen door het Bondsbureau, de commissies en/of de werkgroepen. De Bond / het Bondsbestuur neemt daarbij geen verantwoordelijkheden over van de tuinparken, maar helpt de parken zichzelf te helpen, zet ze in hun kracht.

De cultuur van de Bond wordt in dit licht gekenmerkt door de volgende elementen: collegialiteit, respect, verbinding en handen uit de mouwen (zo weinig mogelijk vergadercultuur).

Voorstellen

In dit licht heeft de Bond (ondersteund door het Bondsbureau) de volgende rollen:

- Facilitator:* Het ondersteunen en adviseren van tuinparken bij het vormgeven en uitvoeren van nieuwe instrumenten (zoals hun plan van aanpak voor een grotere publiekstoegankelijkheid, of een meerjarenonderhoudsbegroting, enz.)
- Verbinder:* Het stimuleren van de samenwerking tussen de tuinparken, van de uitwisseling van ervaringen en van het leren van elkaar.
- Kennisontwikkelaar:* Het verzamelen van kennis ‘van buiten’ en van best practices van de tuinparken zelf en die ontsluiten voor de andere tuinparken; het aanbieden van lezingen en cursussen op relevante gebieden om zich verder te kunnen ontwikkelen.
- Belangenbehartiger:* Spreekbuis voor de gezamenlijke leden/tuinparken op issues die alle c.q. een groot aantal parken betreffen; aanspreekpunt namens de leden/tuinparken voor derden (gemeenten, maatschappelijke organisaties, AVVN); ondersteuning en advisering bij issues die tuinparken kunnen hebben met derden en waarvoor zij onvoldoende kennis hebben.
- Serviceverlener:* Uitvoeringsorganisatie van (financieel-)administratieve taken, inrichten kennisbank, beheer gezamenlijk pr-instrumentarium (website, social media)
- Toezichthouder:* De tuinparken besturen zichzelf, zij kennen allen als afdeling van de Bond een bestuur en leggen verantwoording af aan hun afdelingsvergadering d.m.v. de gebruikelijke instrumenten als begroting, jaarverslag, jaarrekening, kascommissieverslag. De Bond houdt toezicht op het juiste verloop van deze processen per tuinpark, alsmede op de inhoudelijke bijzonderheden. Daarnaast hanteert de Bond een systeem van consultatie en individuele ondersteuning d.m.v. ‘buddies’ vanuit het Bondsbestuur.
- Bemiddelaar :* Het voorzien in een gremium dat bemiddelt, uitspraken doet in kwesties en wat meer gewicht/afstand heeft dan de afdelingsbesturen als het gaat om issues met de tuinders en tussen tuinparken.

3 Organisatie van de heroriëntatie

November 2021: consultatie in besturenoverleg

11 december: consultatie/melding in bondsvergadering

Voorjaar 2021: bespreking uitgangpunten (cf. deze notitie) in afdelingsvergaderingen

Vervolgstep 1

Juni 2022

uitgewerkt voorstel aanpassing statuten en reglementen

Vervolgstep 2

September 2022
December 2022

afdelingsvergaderingen
bondsvergadering besluit wijziging statuten en reglementen

Vervolgstep 3

Eerste helft 2023
Medio 2023

notaris voor herziening statuten
publicatie nieuwe regels op website

Daarnaast zullen we in het komend jaar verder met voorstellen komen over de invulling van de betrokkenheid van leden, over het natuurlijk tuinieren, over de uitbreiding van het volkstuinieren en over de werkwijze binnen de Bond en haar afdelingen; dit voor zover dit niet aan de orde komt in de projectgroep over statuten en reglementen.